

Araştırma Makalesi (Research Article)

ÇEVRESEL ENDİŞE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM TUTUMUNU ETKİLİYOR MU? (DOES ENVIRONMENTAL CONCERN AFFECT SUSTAINABLE TOURISM ATTITUDE?)

Cüneyt TOKMAK^{1*} (orcid.org/ 0000-0003-1377-3531)

Mikail KARA² (orcid.org/ 0000-0003-1027-3611)

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Eskişehir, Türkiye

²Çankırı Karatekin Üniversitesi, Ilgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Çankırı, Türkiye

Özet

Sürdürülebilir turizmin en önemli boyutlarından bir tanesi çevredir. Çevresel endişe ise özellikle yerel toplum açısından dikkatlice değerlendirilmesi gereken konulardan bir tanesidir. Bu araştırmanın ana amacı, çevresel endişe düzeyinin sürdürülebilir turizm tutumuna olan etkisini ortaya koymaktır. Araştırmada nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla Çankırı'nın Ilgaz ilçesinde yaşayan yerel halk içerisinde seçilen 514 kişi üzerinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yerel halkın çevresel endişe düzeyleri ortalamanın üstünde çıkmıştır. Benzer şekilde sürdürülebilir turizme dönük tutumları da ortalamanın üstündedir. Ayrıca çevresel endişe düzeyinin sürdürülebilir turizm tutumunu pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Farklı turizm alanları için sürdürülebilir turizm tutumunun ve çevresel endişe düzeylerinin ölçülmesi araştırmada önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Endişe, Sürdürülebilir Turizm, Sürdürülebilir Turizm Tutumu

Abstract

One of the most important dimensions of sustainable tourism is the environment. Environmental concern, on the other hand, is one of the issues that should be carefully evaluated, especially in terms of the local community. The main purpose of this research is to reveal the effect of environmental concern level on sustainable tourism attitude. Relational survey method, which is one of the quantitative research types, was used in the research. For this purpose, a field study was conducted on 514 people selected from among the local people living in the Ilgaz district of Çankırı. According to the results of the research, the environmental concern levels of the local people were above the average. Similarly, their attitudes towards sustainable tourism are above the average. In addition, it has been determined that the level of environmental concern positively affects the sustainable tourism attitude. Measuring sustainable tourism attitudes and environmental concerns for different tourism areas is suggested in the research.

Key Words: Environmental Concern, Sustainable Tourism, Sustainable Tourism Attitude

* Sorumlu yazar: ctokmak@ogu.edu.tr

DOI: 10.33083/joghat.2022.225

Giriş

Doğal sorunlar, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren insanoğlunun gündeminde yer almaya başlamış ve giderek daha endişe duyularak problemler irdelenmiştir. 19. asra değin nispeten daha yavaş artan insan nüfusu ve insanî aktiviteler sanayi devriminin de etkisi ile katlamalı olarak çoğalmaya başlamıştır. Bugün dünya üzerinde 8 milyara yakın insan yaşamakta ve modern insan geçmişteki insanlara kıyasla daha fazla tüketmektedir. Yani artan nüfus belki tek başına önemli olmamakla birlikte, insanın tüketim alışkanlıklarının değişmiş olması daha fazla kaynak tüketimini kaçınılmaz hale getirmektedir. Aşırı tüketim ve tüketimi körükleyen üretim ve pazarlama mekanizmaları başta hava kirliliği olmak üzere; ormanların tahrip edilmesi, verimli alanların, denizlerin ve akarsuların fabrika atıkları ile kirletilmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması, doğal alanların turizm maksatlı yatırımlarla yapaylaşması, yerleşim ihtiyaçlarını ve ulaştırma olanaklarını arttırmak adına karasal bölgelerin asfaltlanması ve betonlaşma sorunlarının sadece küçük bir kısmıdır. Bu sorunlar bilinçli insanların da giderek endişe düzeylerini arttırmaktadır. Dünyayı ve gelişmeleri takip eden bireyler çevresel problemlerin de farkına varmakta ve yaşanan gelişmelerden endişe duymaktadırlar. Çevresel endişe dünyanın geleceği ile ilgili kaygıları arttırsa da eylemsel düzeyde daha sorumlu davranmak adına da motive edici olabilmektedir. Çevresel endişe birçok çalışmanın konusu haline dönüşmüş bir kavramdır. Farklı alanlarda farklı kavramlarla ilişkisin merak eden araştırmacılardan bazıları çevresel endişe ile insanların kişilik özellikleri hakkında bir ilişkinin varlığını yoklamışlardır (Degnet, Hanson, Hoogstra-Klein & Roos, 2022). Bazı araştırmacılar ise çevresel endişe düzeyi ile reklamlarda kullanılan görsellerin beyinde oluşturduğu aktiviteleri merak edip incelemişlerdir (Gomez-Karmano vd., 2022). Yine başka bir çalışmada çevresel endişe düzeyinin, halkın tercihleri üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır (Escario, Rodriguez-Sanchez, Valero-Gil & Casalo, 2022). Bu çalışmanın ana problemi ise çevresel endişenin, sürdürülebilir turizm tutumu üzerindeki etkisinin ne olduğunu anlamaktır.

Çevrenin bütün unsurlarını olabildiğince öz bir şekilde ele alan kavram olarak sürdürülebilirlik, esasen dünya ile ilgili endişelerin yüksek bir sesle dile getirilmesini sağlamış kritik bir kavramdır. Sürdürülebilir gelişme bağlamında bu kavramın bilinirliği 1987 “Brundtland Raporu” ile gerçekleştirilmiş, o yıldan bu zamanlara kadar da çeşitli zirveler, konferanslar, eylem raporları sayesinde farklı disiplinler arasında da bilimsel tartışmaların merkezine oturmaya başlamıştır.

Dünyada yaşanan çevresel problemlerin yıllar geçtikçe arttığı gözlenmektedir. Dünyanın artan nüfusu, teknolojik gelişmeler, ulaştırma olanakların artması, turizm aktivitelerinde görülen artışlar, endüstrilerin kapasitelerinin giderek çoğalması çevresel problemleri artırmaktadır. Bu konular insanların çevre ile ilgili endişe düzeylerine de yansımaktadır. Çeşitli insan gruplarının yaşadığı bu endişe düzeyleri de araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Özellikle turistik alanlarda yaşayan yerel halk, yaşadıkları çevrenin giderek daha yoğun kullanılmasına şahit olmaktadır. Salgın hastalık döneminde turizm hareketlerinde yaşanan göreceli gerilemenin olması, durumu çok fazla değiştirmemektedir. Bu araştırmanın problemi “Yerel halkın çevresel endişeleri onların sürdürülebilir turizme yönelik tutumunu etkiliyor mu?” sorusuna cevap bulmak oluşturmaktadır. Daha açık bir ifade ile çalışmanın temel amacı yerel halkın çevresel endişelerini tespit etmek ve bu endişe düzeylerinin sürdürülebilir turizm tutumuna etkisini ortaya koymaktır.

Çevresel endişe, geniş bir şekilde halkın normatif inançlarını gözlemlemek, doğa ile olan bağlarını ölçmek, çevre sorunları ile ilgili endişelerini ortaya koymak maksadı ile çalışılmaktadır (Ghazvini, Timothy & Sarmiento, 2020). Bilindiği üzere insan endişe ve stresten kaçmak adına da doğal bir şekilde çözüm yolları arayan bir varlıktır. Buradan yola çıkarak insanların çevre ile ilgili davranışlarında endişelerini ve streslerini biraz olsun azaltmak adına daha hassas davranması beklenir. Sürdürülebilir Kalkınma ile ilgili dünya çapında yapılan zirveler, konferanslar raporlar bu bağlamda ele alınması gereken ve çevresel endişenin önceki yüzyıla göre ciddi bir şekilde arttığını gösteren davranışlardandır. Sürdürülebilir turizme karşı pozitif tutum geliştirmek de bu çerçevede ele alınabilir. Çevresel endişe ile STT arasındaki ilişkiyi alan araştırmasından yola çıkarak ortaya koymak bu bakımdan meseleyi daha anlaşılır kılacaktır. Araştırmanın alan araştırması olarak Ilgaz ilçesine ilişkin çalışmalardan Özdemir ve diğerleri (2017) Ilgaz ilçesinin turizm potansiyelini genel bir bakış açısıyla ele alırken, Kara ve Şerbetçi (2019) ise Ilgaz ilçesinin turizm potansiyelini İpek yolu turizmi çerçevesinde ele almışlardır. Ilgaz ilçesiyle ilgili araştırmalarda Çevresel endişe ile STT arasında ilişkinin varlığına ilişkin bir araştırmaya literatürde rastlanılmamasının araştırmanın önemini artıracığı düşünülmektedir. Diğer taraftan sürdürülebilir turizm yönetiminde başarılı olabilmenin en önemli koşullarından bir tanesi yeterli düzeyde verilerle birlikte planlama ve karar alma süreçlerini rasyonel olarak yürütmektir. Çalışmanın bu bağlamda alan yöneticilerine de uygulamada katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çevresel Endişe

Dünyanın evrende varoluşundan bu yana yaşadığı kırılma noktalarından biri olarak kabul edilebilecek çevresel problemler, bu problemlerin en büyük sebebi olarak gösterilen insanoğlunu aynı zamanda endişeye sürüklemektedir. Bir taraftan çevresel sorunları yaratan insanoğlu, diğer taraftan da çözümünü üretmek adına çabalar sarf etmektedir. Esasen endişe veya kaygı, umursamaz bir tutumdan daha pozitif olarak algılanabilir. Endişeli insanların endişelerini gidermek adına çaba sarf etmeleri beklenir. Bu bağlamda çevresel endişenin olması, çevresel problemlere hassasiyet gösterilmesi adına olumlu karşılanabilecek bir durumdur. Çevresel problemlerin yerel ve evrensel düzeyde artması ile birlikte çevresel endişe kavramı, çevre ile ilgili davranışların önceden anlaşılması ve değerlendirilmesi adına kullanılmaktadır (Lau, Hashim, Samah & Salim, 2016). Çevresel endişesi yüksek toplum üyelerinin sürdürülebilir çabalara önem vermesi beklenen bir durumdur. Ancak sosyal etkiler, sosyal normlar ve diğer motive edici unsurlar çevresel endişesi düşük olan bireylerin bile sürdürülebilir çabalara katılmalarını sağlayabilir (Broska, 2021). Çevresel endişesi yüksek bireylerin daha fazla çevreci davranışlara yönelmesi beklenir. Kimi çalışmalara göre çevresel endişesi yüksek olan birçok tüketicinin, çevre dostu ürünleri tercih etmediği görülmüştür (Ju & Kim, 2022). Bu noktadan hareketle farklı toplumsal gruplar üzerinde çevresel endişenin düzeylerini araştırmak ve çevresel endişenin tutumlarla ilişkisini yoklamak konuya derinlik katacaktır.

Psikolojik bir kavram olarak endişe, insanın iç huzurunu bozan bir duygu durumudur. Çevresel endişe de bu bakımdan insanların çevresel sorunlar nedeni ile yaşadığı içsel huzurun bozulması, çevrenin geleceği ile ilgili olumsuz beklentilerin mevcut olması ile ilişkilendirilebilir. Endişe kavramı ile ilgili olumlu ve olumsuz açıklamalar yapılmıştır. Özellikle düşük düzeyli endişenin olumlu, yüksek düzeyli endişenin ise olumsuz olduğu belirtilmektedir (Karataş ve Uzun, 2018). Kavramın stresle ilişkili olduğu, tehlike, talihsizlik ve belirsizlikten kaynaklanan bir tür tedirginlik olduğu da söylenmektedir (Çiftçi, Öneren & Önem, 2013). Endişe kavramından yola çıkılarak çevresel endişenin, çevreye dönük olumlu davranışlara yol açması beklenebilir. Bu hususta beyindeki hareketliliği izlemek için MRI kullanılarak yapılan deneysel bir çalışmanın sonuçları örnek olarak verilebilir. Gomez-Carmano ve diğerlerinin (2022) yaptığı bu çalışmaya göre yüksek çevresel endişeye sahip olan deneklerin duygusal tepkilerinin de yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Qiao ve Dowell (2022) ise, çevresel endişeye sahip insanların çevre dostu ürünlere dönük harcama yaptıklarını belirlemişlerdir.

Çevresel endişe kavramının farklı açıklamalarına rastlamak mümkündür. Bunlardan bir tanesi çevresel endişenin doğrudan ölçülemeyen örtük bir teorik yapı olduğunu belirtir (Degnet, Hanson, Hoogstra-Klein & Roos, 2022). Diğer taraftan yapılan araştırmalara dayalı olarak çevresel endişe kavramının tutarsızlıklar içerdiğini ve çevresel endişede azalan bir eğilim olduğunu ortaya koymaktadır (Lou, Li, Xia & Zhu, 2022). Ancak bütün toplum kesimleri için aynı azalmanın olduğunu söylemek yanlış olur.

Dünyada giderek çevresel problemlerin artması, enerji krizleri, su kirliliği ve kıtlığı, iklim değişikliği gibi hususlar bu alanda yapılan çalışmaların da özellikle son 40 yılda artışına sebep olmuştur (Ghazvini, Timothy & Sarmiento, 2020).

Sürdürülebilir Turizm Tutumu

Sürdürülebilir turizm, turizmin kiteselleşmeye başladığı dönemlerden itibaren ve sürdürülebilir gelişme kavramına paralel olarak ortaya çıkmış önemli bir felsefedir. Çeşitli yaklaşımlar ile birlikte daha anlaşılır olması için teorik düzeyde oldukça fazla tartışılmış bir kavramdır. Bu tartışmalar kimi zaman oldukça teorik düzeyde kaldığı için, konunun bir felsefe olduğunu iddia edenler olmuştur.

Artan çevresel problemler bütün sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de bakış açılarını değiştirmiştir. Sadece kâr odaklı düşünen kapitalist anlayış işletmelerin çok kazanma hedeflerini öncelemiş, uzun dönemli çıktılar göz ardı edilmiş ve doğal kaynaklar sanki hiçbir zaman tükenmeyecekmişcesine aşırı rekabet anlayışına feda edilmiştir. Turizm sektörü de bu anlayıştan beslenmiş öncü sektörlerden bir tanesidir. Bacasız sanayi şeklinde şirinleştirilen, yapılan yatırımların ortaya çıkardığı olumsuzluklar gündeme getirilmeden sürekli otellerin, tatil köylerinin, havalimanlarının yapımı teşvik edilerek olabildiğince hareketliliği arttırmaya yönelik uluslararası ve ulusal anlayış plansız bir şekilde büyüyen turizm alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Weaver'a (2006) göre, sürdürülebilir turizmin gelişimini anlayabilmek için turizmin gelişimin öncelikle iyi incelemek gerekir. Weaver uluslararası turizmin gelişimini üç aşamaya ayırmıştır. Birinci aşamada gelişmiş ülkeler arasında yaşanan turizm hareketleri daha sonra gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere doğru hareketlilik yaşanmıştır. Üçüncü aşamada ise az gelişmiş ülkeler kendi aralarında ve gelişmiş ülkelere doğru turizm hareketlerine sahne olmuştur. Jafari (2001) ise platform modelinde uluslararası turizmin gelişimini dört

aşamada izah etmiştir. Bunlardan ilk aşama turizmin alabildiğine savunulduğu (advocacy) aşamadır. Bu aşamada birçok turistik alanda geri döndürülemez olumsuz gelişmeler olmuştur. İkinci aşama turizmin bazı negatif etkilerinin hissedildiği turizmin dikkatle ele alındığı (cautionary) aşamadır. Üçüncü aşamayı Jafari uyum (adaptancy) aşaması olarak adlandırmaktadır. Son aşama ise bilgiye dayalı (knowledge-based) platform olarak adlandırılır. Bu dört aşamanın örneklerini dünya üzerinde farklı turizm alanlarında aynı anda görmek mümkündür. Bu açıklama sürdürülebilir turizmin uygulanabilmesi ve gerekli davranışsal süreçlerin yerleşebilmesi için turistik alanlarda genellikle deneyimsel bir sürecin yaşandığını vurgulamaktadır. Daha öz bir anlatımla, sürdürülebilir turizm tutumunun pozitif yönde gelişebilmesi, turizmin olumsuz çıktılarının hissedilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu sürecin yeni turizme açılan alanlarda da yaşanmaması için gerek yerel halkın, gerekse de diğer paydaşların olabildiğince sürdürülebilir turizme dönük olumlu tutum sergilemeleri beklenir.

Tutum ölçekleri sosyal bilimlerde bilim insanları tarafından geliştirilen ölçüm araçlarıdır. Sürdürülebilir turizm tutum ölçeği (SUS-TAS) da Choi ve Sirakaya (2005) tarafından geliştirilmiştir. Kimi zaman bir felsefe, kimi zaman oldukça teorik bir yaklaşım olarak görülen sürdürülebilir turizm anlayışının teorik yönünün ağır bastığı ile ilgili eleştirilerle karşı karşıya kalmak mümkündür. Bu bağlamda Choi ve Sirakaya da geliştirdikleri bu ölçek ile sürdürülebilir turizm söyleminin ötesine geçmeyi hedeflemişlerdir. Söz konusu ölçek Arslan Ayazlar (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yerel halk sürdürülebilir turizm yolculuğunun en önemli paydaşlarından. Yerel halkın sürdürülebilir turizme karşı tutumunu ölçerek sürdürülebilir turizm yönetiminin önemli bir aşamasını yerine getirmek mümkündür. Sürdürülebilir gelişmenin ve aynı zamanda sürdürülebilir turizmin önemli ayaklarından bir tanesi sosyal ve kültürel boyuttur. Bu boyutta dikkati çeken en önemli paydaş yerel halk olarak bilinir ve halkın memnuniyeti, sürdürülebilirlik uygulamalarına desteği sürecin başarısını doğrudan etkiler. Yerel hak bölgenin yaşayabileceği olumsuzluklardan öncelikli olarak etkilenebilecek kesimdir (Tokmak, 2019). Dolayısıyla yerel halkın sürdürülebilir turizme karşı tutumlarını incelemek alan yöneticilerine de faydalı bilgiler sağlayacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma Çankırı iline bağlı Ilgaz ilçesinde yürütülmüştür. Ilgaz çevresi itibarı ile termal turizm ve kış turizmi olanaklarına sahip bir yerleşim alanıdır. Özellikle kış aylarında Ilgaz Dağı Milli Parkı yoğun yerli ve yabancı ziyaretine sahne olmaktadır. Ilgaz'da yaşayan yerel halkın araştırma için seçilmesinin ana nedeni, sürdürülebilir turizm yönetiminin bir paydaşı olmalarıdır. Araştırmaya toplamda 514 katılımcı dâhil olmuştur. Katılımcıların seçiminde kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Katılımcıların sayısı evrensel örneklem sayısı olarak literatürde bahsedilen 384'den büyük olduğundan dolayı yeterli veriye ulaşıldığı düşünülmektedir. Çalışma alanından veriler Çankırı Karatekin Üniversitesi etik kurulunun 17-03-2022 tarihli izni ile 18 Mart -20 Mayıs 2022 tarihlerinde toplanmıştır.

Araştırma Problemi

Araştırmanın ana problemini çevresel endişe düzeyinin sürdürülebilir turizm tutumu üzerindeki etkisinin ne düzeyde olduğunu ortaya koymaktır. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Katılımcıların çevresel endişe düzeyleri nedir?
- Sürdürülebilir turizm karşı tutumları hangi düzeydedir?
- Katılımcıların kişisel özellikleri ile çevresel endişe düzeyleri arasında bir farklılık var mıdır?
- Sürdürülebilir turizm tutumunun alt boyutları ile katılımcıların kişisel özellikleri arasında bir farklılık var mıdır?

Bu sorulardan yola çıkılarak geliştirilen istatistiksel hipotezler aşağıda verilmiştir. Hipotezler biçimlendirilirken, çevresel endişe ve sürdürülebilir turizm tutumu ölçeğinin alt boyutları (çevresel sürdürülebilirlik boyutu, uzun dönemli planlama boyutu, algılanan ekonomik yarar boyutu, ziyaretçi memnuniyeti sağlama boyutu, toplum katılımını maksimize etme boyutu, algılanan sosyal maliyet boyutu, toplum merkezli ekonomi boyutu) esas alınmıştır.

H1: Çevresel endişe düzeyinin sürdürülebilir turizm tutumu üzerinde etkisi vardır.

H2: Katılımcıların çevresel endişeleri cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H3: Katılımcıların çevresel sürdürülebilirlik tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H4: Katılımcıların uzun dönemli planlama tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H5: Katılımcıların algılanan ekonomik yarar tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H6: Katılımcıların ziyaretçi memnuniyeti sağlama tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H7: Katılımcıların toplum katılımını maksimize etme tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H8: Katılımcıların algılanan sosyal maliyet tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H9: Katılımcıların toplum merkezli ekonomi tutumları cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim durumuna ve mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H10: Çevresel endişe düzeyi ile sürdürülebilir turizm tutumunun alt boyutları arasında bir ilişki vardır.

Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Araştırmada katılımcıların çevresel endişe düzeyini ölçmek için Dunlap, Van Liere, Mertig ve Jones'un (2000) NEP (New Ecological Paradigm) ölçeğinde kullandığı çevresel endişe ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Atay, Soylu ve Gökdemir (2019) tarafından yapılmış ve beş ifade şeklinde kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmede bir ifadenin “ve” bağlacı ile iki yargı içerecek şekilde kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle ilgili ifade iki ayrı yargı olarak bu çalışmada kullanılarak 6 ifade üzerinden katılımcıların çevresel endişeleri ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutumlarını ölçmek maksadı ile Choi ve Sirakaya'nın (2005) geliştirdiği, Arslan Ayazlar'ın (2017) geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı sürdürülebilir turizm tutum ölçeği (SUS-TAS) kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada yapılan analizlere ve analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçek ve Boyutların Güvenilirlik Analizleri

Ölçek / Boyut	Madde Sayısı	Cronbach Alpha Katsayısı	Ortalama	Standart Sapma
Çevresel Endişe Boyutu	6	,851	3,9776	,98867
Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	6	,916	4,3453	,90400
Uzun Dönem Planlama Boyutu	4	,825	4,0681	,93097
Algılanan Ekonomik Yararlar Boyutu	4	,803	3,9611	,93682
Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama Boyutu	3	,796	4,1258	,95636
Toplum Katılımını Maksimize Etme Boyutu	3	,736	3,8132	1,01244

Algılanan Sosyal Maliyet Boyutu	2	,728	3,5360	1,26282
Toplum Merkezli Ekonomi Boyutu	2	,667	3,9786	1,04785

Tablo 1'e göre araştırmada kullanılan ölçek ve boyutların güvenilirlikleri, $0,60 \leq \alpha < 0,90$ oldukça güvenilir ve $0,90 \leq \alpha < 1,00$ yüksek derecede güvenilir (Can, 2019: 391) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	Kategori	n	%
Cinsiyet	Erkek	291	56,6
	Kadın	223	43,4
Yaş	12 – 26 Yaş Arası	305	59,3
	27 – 42 Yaş Arası	113	22,0
	43 – 57 Yaş Arası	59	11,5
	58 Yaş ve Üzeri	37	7,2
Eğitim	İlköğretim	36	7,0
	Lise	300	58,4
	Lisans	146	28,4
	Lisans Üzeri	32	6,2
Meslek	Kamu Çalışanı	75	15,4
	Özel Sektör Çalışanı	53	10,3
	Esnaf / İşveren	55	10,7
	Ev Hanımı	53	10,3
	Çalışmıyor	274	53,3

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılanların %56,6'sı erkek, %43,4'ü kadındır. Katılımcıların yaşlarına göre %59,3'ü 12-26 yaş aralığında (Z kuşağı), %22'si 27-42 yaş aralığında (Y kuşağı), %11,5'i 43- 57 yaş aralığında (X kuşağı), %7,2'inin de 58 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna göre ise katılımcıların %7'sinin ilköğretim mezunu olduğu, %58,4'ünün orta öğretim (lise) eğitimi aldığı, %28,4'ünün lisans eğitimi aldığı, %6,2'sinin lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir. Mesleklerine göre ise katılımcıların %15,4'ünün kamu çalışanı, %10,3'ünün özel sektör çalışanı, %10,7'sinin esnaf/işveren, %10,3'ünün ev hanımı, %53,3'ünün ise çalışmadığı görülmektedir.

Araştırma Hipotezlerin Test Edilmesi

Tablo 3. Çevresel Endişe Düzeyinin Sürdürülebilir Turizm Tutumuna Etkisi

Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p
Sürdürülebilir Turizm Tutumu	1,977	,109		18,106	,000
Çevresel Endişe Düzeyi	,519	,027	,653	19,499	,000

$$R=0,653; R^2=0,426; F_{(1-514)}=380,214; p=0,000$$

Tablo 3'e göre, katılımcıların Çevresel Endişe Düzeyleri ile Sürdürülebilir Turizm Tutumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır [$R=,653; R^2=,426; F_{(1-514)}=380,214; p=,000$]. Katılımcıların Çevresel Endişe Düzeyleri, Sürdürülebilir Turizm Tutumlarındaki değişimin % 43'ünü

açıklamaktadır. Katılımcıların Çevresel Endişe Düzeyleri puanındaki 1 birimlik artış Sürdürülebilir Turizm Tutumları puanında 0,519'luk artışa neden olmaktadır. Modelin tahmini sonucu;

Sürdürülebilir Turizm Tutumları = 1,977 + 0,519 x Çevresel Endişe Düzeyleri olarak bulunmuştur.

Bu sonuçlara dayalı olarak çevresel endişe düzeylerinin sürdürülebilir turizm tutumu üzerinde pozitif yönlü bir etkisi vardır. H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4. Çevresel Endişe Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Çevresel Endişe Boyutu	Cinsiyet	Erkek	291	3,8551	1,06147	-3,329	,001	
		Kadın	223	4,1375	,86111			
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	4,0612	,92455	2,001	,113	-
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	3,8142	1,11953			
		43 - 57 Yaş Arası ³	59	3,9379	1,03987			
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,8514	,95240			
	Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,7315	,93544	1,943	,122	-
		Lise ²	300	3,9322	1,02425			
		Lisans ³	146	4,0982	,92116			
		Lisans Üzeri ⁴	32	4,1302	,95765			
	Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	3,9198	1,15805	5,568	,000	5 ile 2 5 ile 3 5 ile 4
		Özel Sektör Çalışanı ²	53	3,8082	1,10573			
		Esnaf / İşveren ³	55	3,6424	1,01806			
		Ev Hanımı ⁴	53	3,6792	1,11939			
		Çalışmıyor ⁵	274	4,1521	,83668			

Katılımcıların demografik özellikleri ile Çevresel Endişe Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 4'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın cinsiyet ve meslek değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü cinsiyet değişkeninde kadınların çevresel endişelerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü bir diğer değişken olan meslek değişkeninde anlamlı farklılığın çalışmayanlar ile özel sektör çalışanları, esnaf/işveren ve ev hanımları arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre puan ortalamalarına bakıldığında çalışmayanların puan ortalamasının en yüksek olduğu, bu grubu sırası ile kamu çalışanları, özel sektör çalışanları, ev hanımları ve esnaf/işveren meslek grubunun takip ettiği görülmektedir. Çalışmayanların çevreye yönelik endişeleri en yüksek iken esnaf/işverenlerin ise en düşük olduğu görülmektedir. H2 hipotezi cinsiyet ve meslek grupları ile ilişkili olarak kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 5. Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	Cinsiyet	Erkek	291	4,2749	,95784	-,2,065	,039	
		Kadın	223	4,4372	,82157			
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	4,4071	,80223	1,289	,277	-
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	4,2522	,98956			
		43 - 57 Yaş Arası ³	59	4,3023	1,10315			
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	4,1892	1,05640			
	Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,9907	1,13455	2,298	,077	-
		Lise ²	300	4,3461	,90445			
		Lisans ³	146	4,4007	,87507			
		Lisans Üzeri ⁴	32	4,4844	,64669			
	Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	4,2869	1,00743	5,936	,000	1 ile 4 2 ile 4 5 ile 3 5 ile 4
		Özel Sektör ² Çalışanı	53	4,3711	,91383			
		Esnaf / İşveren ³	55	4,0606	1,13555			
		Ev Hanımı ⁴	53	3,9528	1,20113			
Çalışmıyor ⁵		274	4,4903	,69879				

Katılımcıların demografik özellikleri ile Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 5'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın cinsiyet ve meslek değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü cinsiyet değişkeninde sürdürülebilir bir çevreye yönelik puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmayanların sürdürülebilir bir çevreye yönelik tutum puan ortalamalarının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü meslek değişkeninde farklılığın kamu çalışanları ve ev hanımları arasında; özel sektör çalışanları ve ev hanımları arasında; çalışmayanlar ve esnaf/işveren arasında; ev hanımları ve çalışmayanlar arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre puan ortalamalarına bakıldığında çalışmayanların puan ortalamalarının en yüksek olduğu, bu grubu sırası ile özel sektör çalışanları, kamu çalışanları, esnaf/işveren ve ev hanımlarının takip ettiği görülmektedir. H3 hipotezi cinsiyet ve meslek grupları itibarı ile kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 6. Uzun Dönem Planlama Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Uzun Dönem Planlama Boyutu	Cinsiyet	Erkek	291	3,9837	,99717	-2,418	,016	
		Kadın	223	4,1783	,82603			
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	4,0680	,84078	,120	,949	-
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	4,0708	1,00860			
		43 - 57 Yaş Arası ³	59	4,1102	1,10667			
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,9932	1,11100			
	Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,7222	1,21564	3,343	,019	3 ile 1
		Lise ²	300	4,0242	,92916			
		Lisans ³	146	4,2123	,86221			
		Lisansüstü ⁴	32	4,2109	,77018			
	Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	4,0443	1,00221	2,518	,041	2 ile 4 5 ile 4
		Özel Sektör ² Çalışanı	53	4,1981	,89518			
		Esnaf / İşveren ³	55	3,9182	1,10350			
		Ev Hanımı ⁴	53	3,7594	1,15188			
		Çalışmıyor ⁵	274	4,1396	,81475			

Katılımcıların demografik özellikleri ile Uzun Dönem Planlama Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 6'ya göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın cinsiyet, eğitim durumu ve meslek değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü cinsiyet değişkeninde uzun dönem planlamaya yönelik puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna göre ise uzun dönem planlamaya yönelik olarak lisans mezunu olanların ortalamalarının ilköğretim mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Özel sektör çalışanlarının uzun dönem planlamaya yönelik tutum puan ortalamalarının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü meslek değişkeninde farklılığın özel sektör çalışanları ve ev hanımları arasında; çalışmayanlar ve ev hanımları arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre puan ortalamalarına bakıldığında özel sektör çalışanlarının puan ortalamalarının en yüksek olduğu, bu grubu sırası ile çalışmayanlar, kamu çalışanları, esnaf/işveren ve ev hanımlarının takip ettiği görülmektedir. H4 hipotezi cinsiyet, eğitim durumu ve meslek grupları ile ilişkili olarak kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 7. Algılanan Ekonomik Yararlar Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Algılanan Ekonomik Yararlar Boyutu	Cinsiyet	Erkek	291	3,9055	,98703	-1,566	,118	
		Kadın	223	4,0336	,86374			
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	3,9689	,87280	,145	,933	-
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	3,9469	,94340			
		43 -5 7 Yaş Arası ³	59	4,0000	1,14752			
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,8784	1,08273			
	Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,6944	1,02663	4,179	,006	4 ile 1 4 ile 2
		Lise ²	300	3,8983	,96407			
		Lisans ³	146	4,0651	,86106			
		Lisansüstü ⁴	32	4,3750	,74325			
	Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	3,9304	1,01190	1,257	,286	-
		Özel Sektör ² Çalışanı	53	3,8491	1,04966			
		Esnaf / İşveren ³	55	3,8909	,98925			
		Ev Hanımı ⁴	53	3,7830	1,08977			
		Çalışmıyor ⁵	274	4,0401	,84311			

Katılımcıların demografik özellikleri ile Algılanan Ekonomik Yararlar Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 7'ye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın eğitim durumu değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü eğitim durumu değişkeninde algılanan ekonomik yararlarla yönelik puan ortalamalarının lisansüstü eğitim alanlarda diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü eğitim değişkeninde farklılığın lisansüstü eğitim alanlar ve ilköğretim arasında; lisansüstü eğitim alanlar ve lise eğitimi alanlar arasında olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkeni dışında kalan demografik değişkenler ile algılanan ekonomik yararlar boyutuna ilişkin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. H5 hipotezi eğitim durumu itibarı ile kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 8. Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Ziyaretçi Memnuniyeti	Cinsiyet	Erkek	291	4,0493	1,00585	-2,117		

	Kadın	223	4,2257	,87986				,035
Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	4,1596	,91489	1,190			,313
	27 – 42 Yaş Arası ²	113	4,0531	1,01043				
	43 - 57 Yaş Arası ³	59	4,2260	,98347				
	58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,9099	1,06762				
Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,8704	1,04586	1,442			,230
	Lise ²	300	4,1222	,97643				
	Lisans ³	146	4,1484	,93876				
	Lisans Üzeri ⁴	32	4,3438	,67460				
Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	4,0928	,99419	2,204			,067
	Özel Sektör ² Çalışanı	53	4,1384	,93698				
	Esnaf / İşveren ³	55	3,9818	1,11926				
	Ev Hanımı ⁴	53	3,8365	1,10288				
	Çalışmıyor ⁵	274	4,2178	,87195				

Katılımcıların demografik özellikleri ile Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 8'e göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın cinsiyet değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü cinsiyet değişkeninde ziyaretçi memnuniyeti sağlamaya yönelik puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeni dışında kalan diğer demografik değişkenler ve ziyaretçi memnuniyeti sağlama boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. H₀ hipotezi cinsiyet grupları açısından kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 9. Toplum Katılımını Maksimize Etme Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD	
Toplum Katılımını Maksimize	Cinsiyet	Erkek	291	3,7537	1,03134	-1,534	,126		
		Kadın	223	3,8909	,98413				
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	3,8940	,96203	1,803			,146
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	3,6991	1,03698				
		43 - 57 Yaş Arası ³	59	3,6271	1,17131				
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,7928	1,04039				

Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,5648	1,09492	2,606	,05 1	-
	Lise ²	300	3,8256	1,02057			
	Lisans ³	146	3,7603	1,01615			
	Lisans Üzeri ⁴	32	4,2188	,69100			
Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	3,6245	1,10859	2,667	,03 2	5 ile 1 5 ile 3
	Özel Sektör ² Çalışanı	53	3,7296	1,07428			
	Esnaf / İşveren ³	55	3,6424	1,05771			
	Ev Hanımı ⁴	53	3,6667	1,12470			
	Çalışmıyor ⁵	274	3,9465	,92383			

Katılımcıların demografik özellikleri ile Toplum Katılımını Maksimize Etme Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 9'a göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın meslek değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü meslek değişkeninde farklılığın çalışmayanlar ve kamu çalışanları arasında; çalışmayanlar ve esnaf/işverenler arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre puan ortalamalarına bakıldığında çalışmayanların puan ortalamalarının en yüksek olduğu, bu grubu sırası ile özel sektör çalışanları, ev hanımları, esnaf/işveren ve kamu çalışanlarının takip ettiği görülmektedir. H7 hipotezi meslek grupları itibarı ile kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 10. Algılanan Sosyal Maliyet Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Algılanan Sosyal Maliyet Boyutu	Cinsiyet	Erkek	291	3,5309	1,22927	-,103	,91 8	
		Kadın	223	3,5426	1,30806			
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	3,5787	1,24157	1,479	,21 9	-
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	3,4204	1,37348			
		43 - 57 Yaş Arası ³	59	3,3559	1,17829			
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,8243	1,18566			
	Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	2,8750	1,18548	5,267	,00 1	2 ile 1
		Lise ²	300	3,6767	1,17618			
		Lisans ³	146	3,3973	1,36826			
		Lisans Üzeri ⁴	32	3,5938	1,38213			
Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	3,3038	1,28706	3,892		2 ile 1	

Özel Çalışanı	Sektör ²	53	3,8113	1,11470		2 ile 4
Esnaf / İşveren ³		55	3,3727	1,26644	,004	5 ile 4
Ev Hanımı ⁴		53	3,1038	1,40862		
Çalışmıyor ⁵		274	3,6661	1,22578		

Katılımcıların demografik özellikleri ile Algılanan Sosyal Maliyet Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 10'a göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın eğitim durumu ve meslek değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkenine göre algılanan sosyal maliyete yönelik olarak Anlamlı farklılığın lise eğitimi alanlar ile ilköğretim eğitimi alanlar arasında olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü meslek değişkeninde ise farklılığın özel sektör çalışanları ve kamu çalışanları, ev hanımları arasında; çalışmayanlar ve kamu çalışanları, ev hanımları arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre puan ortalamalarına bakıldığında özel sektör çalışanlarının puan ortalamalarının en yüksek olduğu, bu grubu sırası ile çalışmayanlar, esnaf/işveren, kamu çalışanları ve ev hanımlarının takip ettiği görülmektedir. H8 hipotezi meslek grupları ve eğitim durumu itibarı ile kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 11. Toplum Merkezli Ekonomi Boyutu İle Katılımcıların Kişisel Özellikleri Arasındaki Farklılık Test Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ort.	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Toplum Merkezli Ekonomi Boyutu	Cinsiyet	Erkek	291	3,8866	1,10056	-2,323	,021	
		Kadın	223	4,0987	,96406			
	Yaş	12 – 26 Yaş Arası ¹	305	4,0426	,93268	1,357	,255	-
		27 – 42 Yaş Arası ²	113	3,8540	1,17009			
		43 - 57 Yaş Arası ³	59	4,0085	1,18355			
		58 Yaş ve Üzeri ⁴	37	3,7838	1,28852			
	Eğitim Durumu	İlköğretim ¹	36	3,5000	1,29835	2,893	,035	2 ile 1 3 ile 1
		Lise ²	300	3,9883	1,03728			
		Lisans ³	146	4,0582	,99743			
		Lisans Üzeri ⁴	32	4,0625	,96512			
	Meslek	Kamu Çalışanı ¹	79	4,0886	1,04624	2,942	,020	1 ile 3 1 ile 4 5 ile 3 5 ile 4
		Özel Çalışanı	53	4,0094	1,19087			
		Esnaf / İşveren ³	55	3,6727	1,12718			
		Ev Hanımı ⁴	53	3,6792	1,34126			

Çalışmıyor⁵ 274 4,0602 ,91639

Katılımcıların demografik özellikleri ile Toplum Merkezli Ekonomi Boyutuna ilişkin anlamlı farklılıkların tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem T Testi ile Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarının verildiği Tablo 10'a göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın cinsiyet, eğitim durumu ve meslek değişkeninde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü cinsiyet değişkeninde toplum merkezli ekonomiye yönelik puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkenine göre ise toplum merkezli ekonomiye yönelik olarak lise eğitimi alanlar ve ilköğretim mezunları arasında; lisans eğitimi alanlarla ve ilköğretim mezunları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Kamu çalışanlarının toplum merkezli ekonomiye yönelik tutum puan ortalamalarının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın görüldüğü meslek değişkeninde farklılığın kamu çalışanları ve esnaf/işveren, ev hanımları arasında; çalışmayanlar ve esnaf/işveren, ev hanımı arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine göre puan ortalamalarına bakıldığında kamu çalışanlarının puan ortalamalarının en yüksek olduğu, bu grubu sırası ile özel sektör çalışanları, çalışmayanlar, ev hanımları ve esnaf/işverenlerin takip ettiği görülmektedir. H9 cinsiyet, eğitim durumu ve meslek grupları itibarı ile kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 12. Çevresel Endişe Düzeyi İle Sürdürülebilir Turizm Tutumu Boyutları Arasında İlişki

Pearson Korelasyon Matrisi	Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu	Uzun Dönem Planlama Boyutu	Algılanan Ekonomik Yararlar Boyutu	Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama Boyutu	Toplum Katılımını Maksimize Etme Boyutu	Algılanan Sosyal Maliyet Boyutu	Toplum Merkezli Ekonomi Boyutu
Pearson Correlasyonu	,661**	,591**	,494**	,610**	,453**	,222**	,476**
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
N	514	514	514	514	514	514	514

Tablo 12'ye göre katılımcıların Çevresel Endişe Düzeyleri ile Sürdürülebilir Turizm Tutumu Boyutları arasında (Çevresel Sürdürülebilirlik Boyutu, Uzun Dönem Planlama Boyutu, Algılanan Ekonomik Yararlar Boyutu, Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama Boyutu, Toplum Katılımını Maksimize Etme Boyutu, Algılanan Sosyal Maliyet Boyutu ve Toplum Merkezli Ekonomi Boyutu) pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkinin seviyesini sırası ile: orta, orta, zayıf, orta, zayıf, çok zayıf ve zayıf ($r=0,661$; $r=0,591$; $r=0,494$; $r=0,610$; $r=0,453$; $r=0,222$; $r=0,476$; $pp<0,01$) şeklinde izah etmek mümkündür. H10 hipotezi kabul edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Sürdürülebilir turizm 20. yüzyılın sonlarından itibaren, turizm alanların gelişimi ile ilgili tartışmaların ana konusu haline gelmiştir. Turizm dünyanın birçok yerinde yaygın hale gelmesi, çok hızlı bir şekilde artan turist sayıları, turizmin çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini gündeme getirmiştir (Cao, 2015). Birçok yönü ile ele alınan sürdürülebilir turizm kavramı, insanların tutumu açısından da ele alınmıştır. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, özellikle bu kavramın sosyal boyutunu ilgilendirmektedir. Sürdürülebilir uygulamalarda önemli güçlüklerden bir tanesi, alanların korunması esnasında ortaya çıkan çelişiklerdir. Çevresel olarak bir alanın korunması kimi zaman yerel toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır. Korunan alanlardan maddi ve manevi kazanç elde eden yerel toplum, koruma gerekçelerini makul görememektedirler. Geçim kaynakları sektöre uğrayan yerel halkın memnuniyeti ile koruma gerekçeleri çelişebilmektedir (Stone & Nyaupane, 2016). Bu çelişikler aşabilmek için yerel halkla iletişime geçmek, onların düşüncelerini almak ve alternatif geçim kaynakları oluşturmak gerekebilir. Bu maksatla koruma kullanma dengesini gözetilen bir anlayış olan sürdürülebilir turizm karşı yerel halkın tutumunu ölçmek alan yöneticilerine de faydalı bilgiler sunmaktadır. Yerel halkın çevresel endişeleri ile birlikte sürdürülebilir turizm tutumlarını ölçmek konunun daha kapsamlı

anlaşılmasına ayrıca katkılar sunmuştur. Araştırma Çankırı'nın Ilgaz ilçesinde yaşayan yerel halk üzerinde yürütülmüştür. Ilgaz çevresinde bulunan doğal güzellikleri (Ilgaz Dağı Milli Parkı, Termal Bölgeleri, Tabiat Parkları vb.) ile ziyaretçilerin tercihleri arasında yer almaktadır. Halkın öncelikle çevresel endişeleri ortalamanın üstünde çıkmıştır. Sürdürülebilir turizme dönük tutumları da bütün boyutları itibarı ile ortalamanın üstündedir. Yerel halk sürdürülebilir turizme dönük olarak pozitif tutum sergilemektedirler. Bu bulgu Obradovic ve diğerlerinin (2021) yaptığı çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Aynı ölçeği kullanmasa da Baltacı'nın (2021) Alanya'da yerel halk üzerine yaptığı çalışmada da sürdürülebilir turizm gelişiminin desteklediği tespit edilmiştir. Sürdürülebilir turizm tutumunun alt boyutlarından olan çevresel sürdürülebilirlik boyutu en yüksek ortalamaya (4,34) sahiptir. Bu sonuç, doğal güzellikleri ile ziyaretçi ağırlayan bölge için oldukça değerlidir. Güneş, Alagöz ve Uslu'nun (2020) Fethiye'de yaşayan yerel halka dönük yaptıkları çalışmada algılanan ekonomik yarar boyutu bu çalışmadan farklı olarak en yüksek ortalamaya sahiptir.

Çevresel endişe ile sürdürülebilir turizmin alt boyutları arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Çevresel endişe düzeyi ise sürdürülebilir turizm tutumunu pozitif yönde etkilemektedir. Bu husus artan çevresel endişeler karşısında halkın sürdürülebilir turizm ile ilgili uygulamaları olumlu yönde destekleyeceği şeklinde yorumlanabilir. Bu destek ise alan yöneticilerinin yerel toplumla uyum içerisinde sürdürülebilir turizme katkı sağlayacak politikalar ve planlar geliştirmesinde kolaylık sağlayacaktır.

Araştırmaya katılanların cinsiyetleri itibarı ile çevresel endişeleri karşılaştırıldığında, kadınların endişe düzeylerinin erkeklerden yüksek çıktığı görülmüştür. Meslek itibarı ile yapılan karşılaştırmada ise çalışmayan katılımcıların endişe düzeyleri diğerlerinden yüksek çıkmıştır. Kadınların sürdürülebilir turizm dönük tutum ortalamaları; çevresel sürdürülebilirlik, uzun dönemli planlama, ziyaretçi memnuniyeti sağlama, toplum merkezli ekonomi boyutlarında erkeklerden yüksektir ve bu farklılık istatistiksel bakımdan anlamlı olarak tespit edilmiştir. Bir bakıma kadınların sürdürülebilir turizmle ilgili tutumları erkeklere göre daha pozitifdir demek doğru olacaktır. Eğitim durumu itibarı ile yapılan karşılaştırmalarda; uzun dönemli planlama, algılanan ekonomik yararlar, algılanan sosyal maliyet ve toplum merkezli ekonomi boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Meslek grupları itibarı ile yapılan karşılaştırmalarda ise; çevresel sürdürülebilirlik, uzun dönemli planlama, toplum katılımını maksimize etme, algılanan sosyal maliyet, toplum merkezli ekonomi boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Genel anlamda toplumun bütün kesimleri açısından sürdürülebilir turizme dönük yüksek düzeyde pozitif tutum söz konusu olsa dahi, kıyaslamada ortaya çıkan bu farklılıkların giderilmesi için kapsamlı eğitimlerin düzenlenmesi, halkın her kesiminin bilinçlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu şekilde geniş katılımlı ve bütün paydaşların dâhil olduğu bir sürdürülebilir turizm anlayışı başarılı bir şekilde uygulanabilir.

Sürdürülebilir turizme dönük yerel halk tutumlarının ve çevresel endişelerinin farklı turistik alanlarda da ölçülmesi önerilmektedir. Yerel toplumun tutumlarını dikkate alarak alınacak kararları ve planları biçimlendirmek, yeterli desteği almak açısından oldukça faydalıdır. Karar vericilerinin sahadan toplayacakları bilgilerle eksiklikleri tespit etmesi ve onları gidermesi bu sayede mümkün olabilir.

Kaynakça

- Arslan Ayazlar, R. (2017). Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (Sus-Tas) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14 (2), 80-92.
- Atay, L., Soylu, Y. & Gökdemir, S. (2019). Çevre Endişesi, Çevresel Fedakârlık, Normlar ve Yer Tutumunun Çevre Dostu Davranışa Etkisi: Kapadokya/Göreme Milli Parkı Örneği, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16 (3), 398-417.
- Baltacı, F. (2021). Turizmin Sürdürülebilir Gelişiminde Yerel Halkın Davranışsal Rolü, Çevresel Tutumu ve Verdiği Destek Arasındaki İlişki: Alanya Örneği, *Journal Economy Culture and Society*, 63. 213-236.
- Broska, L. H. (2021). It's all about community: On the interplay of social capital, social needs and environmental concern in sustainable community action, *Energy Research & Social Science*, 79 (102165), 1-16.
- Can, A. (2019). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (8. Baskı). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786053644484>

- Cao, X. (2015). Challenges and potential improvements in the policy and regulatory framework for sustainable tourism planning in China: the case of Shanxi Province, *Journal of Sustainable Tourism*, 23 (3), 455-476.
- Choi, H-S. C. & Sirakaya, E. (2005). Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale, *Journal of Travel Research*, 43, 380-394.
- Çiftçi, G. E., Öneren, M. & Önem, A. (2013). Çalışanlarda psikolojik yıldırma ve endişe düzeyi, "İş, Güç" *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15 (2), 63-81.
- Degnet, M. B., Hansson, H., Hoogstra-Klein, M. A. & Roos, A. (2022). The role of personel values and personolity traits in environmental concern of non-industrial private forest owners in Sweden, *Forest Policy and Economics*, 141 (102767), 1-12.
- Dunlap, R. E., Van Liere, K. D., Mertig, A. G. & Jones, R. E. (2000). Measuring Endorsement of the New Ecological Paradigm: A Revised NEP Scale, *Journal of Social Issues*, 56 (3), 425-442.
- Escario, J. J., Rodriguez-Sanchez, C., Valero-Gil, J. & Casalo, L. V. (2022). COVID 19 related policies: The role of environmental concern in understanding citizens' preferences, *Environmental Research*, 211 (113082), 1-11.
- Ghazvini, S. A. M., Timothy, D. J. & Sarmento, J. (2020). Environmental concerns and attitudes of tourists towards national park uses and services, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31 (100296), 1-10.
- Gomez-Karmano, D., Marin-Duenas, P. P., Tenorio, R. C., Dominguez, C. S., Munoz-Leiva, F. & Liebana-Cabanillas, F. J. (2022). Environmental concern as a moderator of information processing: A fMRI study, *Journal of Cleaner Production*, 369 (133306), 1-10.
- Güneş, E., Alagöz, G. & Uslu, A. (2020). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizme Yönelik Tutumu: Fethiye Örneği, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 201-215.
- Jafari, J. (2001). The Scientification of Tourism, V. L. Smith & M. Brent (Ed.), *Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*, içinde (28-41), New York: Cognizant Communication Corporation.
- Ju, N. & Kim, S. H. (2022). Electric vehicle resistance from Korean and American millenials: Environmental concerns and perception, *Transportation Research Part D*, 109 (103387), 1-17.
- Kara, M., & Şerbetçi, A. (2019). Ilgaz İlçesinin Turizm Potansiyelinin İpek Yolu Projesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *I Uluslararası Büyük İpek Yolu – Barış, İstikrar Ve Uyumluluk Konferansı*, 44–55.
- Karataş, Z. & Uzun, K. (2018). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün yordayıcısı olarak endişe ile ilgili olumlu ve olumsuz inançlar, *Kastamonu Education Journal*, 26 (4), 1267-1276.
- Lau, J. L., Hashim, A. H., Samah, A. A. & Salim, A. S. S. (2016). Understanding the environmental worldviews of Malaysian Project managers, *Smart and Sustainable Built Environment*, 5 (4), 307-324.
- Lou, X., Li, L. M. W., Xia, W. & Zhu, Q. (2022). A meta-analysis of temporal shifts in environmental concern between 1994 and 2017: An examination of the new environmental paradigm, *Anthropocene*, 38 (100335), 1-7.
- Obradovic, S., Stojanovic, V., Kovacic, S., Jovanovic, T., Pantelic, M. & Vujicic, M. (2021). Assessment of residents' attitudes toward sustainable tourism development: A case study of Backo Podunavlje Biospher Reserve, Serbia, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 24 (100384), 1-12.
- Qiao, K. & Dowell, G. (2022). Environmental concerns, income inequality, and purchase of environmentally-friendly products: A longitudinal study of U.S. counties (2010-2017), *Research Policy*, 51 (104443), 1-18.
- Özdemir, H., Göker, G., & Dağdeviren, A. (2017). Ilgaz İlçesinin Turizm Potansiyeli (Tourism Potential of Ilgaz District). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 504–533. <https://doi.org/10.21325/jotags.2017.163>
- Stone, M. T. & Nyaupane, G. P. (2016). Protected areas, tourism and community livelihoods linkages: a comprehensive analysis aproach, *Journal of Sustainable Tourism*, 24 (5), 673-693.

- Tokmak, C. (2019). Sürdürülebilir Turizmde Yerel memnuniyet, O. Türkay & İ. Çalık (Ed.), *Sürdürülebilir Turizm: Gösterge Geliştirme ve Ölçme Yaklaşımı*, içinde (230-244), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Weaver, D. (2006). *Sustainable Tourism: Theory and Practice*, Amsterdam: Elsevier Butterworth Henemann.